

Григорій Васянович

**СПІЛЬНІ ПОШУКИ: УКРАЇНА – ПОЛЬЩА
(ІНФОРМАЦІЯ ПРО V НАУКОВИЙ ФОРУМ:
“ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ПЕДАГОГІКИ І ЇЇ ДИСЦИПЛІН”)**

Сучасна науково-педагогічна думка перебуває у постійному пошуку розв’язання надскладних проблем, пов’язаних із розвитком, вихованням, освітою і культурою особистості людини. У цьому контексті справжньою подією став українсько-польський (польсько-український) V педагогічний форум “Інтердисциплінарність педагогіки і її дисциплін”, який відбувся у Кракові 24-26 вересня 2013 р. Українську делегацію на форумі очолювали Президент Національної АПН України академік В. Кремень та академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України академік Н. Ничкало. Українську делегацію чинно представляли також академік В. Андрущенко – ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, академік В. Биков – директор Інституту інформаційних технологій і засобів навчання, академік Г. Філіпчук – дійсний член НАПН України, член-кореспондент НАПН України А. Кузьмінський – ректор Черкаського Національного університету ім. Б. Хмельницького, член – кореспондент НАПН України Р. Гуревич – директор Інституту математики, фізики і технологій навчання Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, член-кореспондент НАПН України В. Радкевич – директор Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, член-кореспондент НАПН України О. Щербак – директор Київського педагогічного коледжу ім. А. Макаренка.

Керівниками польського наукового товариства були голова Комітету педагогічних наук Польщі професор Богуслав Сліверський, голова наукового товариства “Польща – Україна”, директор Інституту педагогіки, дійсний член НАПН України професор Франтішек Шльосек. Учасниками форуму з польської сторони були також професор Тадеуш Левовицький – багатолітній голова Комітету педагогічних наук Польщі, дійсний член НАПН України, професор Генріх Беднарчик – заступник директора Інституту технології

експлуатації, дійсний член НАПН України, професор Станіслав Качор – професор Вищої школи управління й адміністрації в Ополє, почесний доктор НАПН України, професор Станіслав Куніковський – ректор Вищої гуманістично-економічної школи, професор Євгенія Ляска – професор Гірнославської вищої школи, професор Зигмунт Вятровський – директор Інституту педагогіки, почесний член АПН України, професор Іоланта Вільш – професор Варшавської вищої школи, дійсний член НАПН України та ін.

Форум став справжнім виявом дружби, плідної наукової співпраці і взаєморозуміння між слов'янськими народами – України і Польщі. Вітаючи учасників форуму Президент НАПН України академік В. Кремень наголосив на великих перспективах українсько-польської співпраці у всіх сферах її розвитку, зокрема у сфері культурно-освітній, науково-педагогічній.

Характеризуючи освітню діяльність у контексті міждисциплінарності вчений підкреслив, що ситуація постмодерну й відповідні глобалізаційні процеси створюють певні цивілізаційні розриви. Ці процеси потребують конструктивної відповіді – “викиду” на ринок освіти множини ідей, гіпотез, концепцій та їх відпрацювання у тривалих дискусіях. Сучасна філософія освіти має бути спрямована на людину, її потреби, інтереси, мислення й емоційну діяльність, саморозвиток і самоактуалізацію. Предметним полем педагогічної науки, всіх її підрозділів і варіацій є реально-ідеальний простір освітнього спілкування поколінь і різних професійних об'єднань. Тому метою філософії освіти, зазначив В. Кремень, є забезпечення розуміння процесів педагогічної діяльності в історично різних особливих її формах. Саме таке розуміння дає можливість продуктивно спрямовувати практичні зусилля всіх її суб'єктів на формування власних культурних потреб шляхом розвитку творчих здібностей.

Отже, предметом діяльності всіх суб'єктів освітньої діяльності – вчителів, учнів, батьків, керівників і всіх тих, хто так чи інакше включається в її простір – є не тріада – знання, уміння і навички, а культурні потреби і творчі здібності, зокрема потреба у своїх знаннях, а не в завчених чужих і здатність, власне, насамперед не засвоювати відпрацьовані іншими уміння і навички, а творчо перетворювати умови їхнього набуття становить справжню цінність знань, наголосив В. Кремень.

Філософським засадам педагогіки культуро- і людинотворчості присвятив свою доповідь ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова академік В. Андрущенко. Вчений акцентував увагу на тому, що зміна методологічної орієнтації освіти – з формування особистості на стратегію її розвитку й саморозвитку – вимагає від педагогі-

чної теорії і практики зосередження уваги на осмисленні природи людини, її внутрішнього світу, на закономірних зв'язках цього світу з усіма зовнішніми впливами, на створення гуманних відносин в освітньому середовищі. Отже, на перший план виходить культурний потенціал освіти та його підпорядкованість людинотворчості.

Голова Комітету педагогічних наук Польської академії наук професор Богуслав Сліверські піддав аналізу стан польської педагогіки на тлі діалогу різних парадигм в галузі соціально-гуманітарних наук. Вчений підкреслив необхідність глибинного взаємозв'язку цих наук, а також їх взаємозв'язку з природничими науками, наголосив, що соціально-гуманітарні науки є за своїм змістом фундаментальними. Сучасна педагогіка має бути плюралістичною, це вбереже її від реліктів минулої ідеологізації, авторитарності.

Такий підхід виявився суголосним і для экс-Голови Комітету педагогічних наук Польщі професора Тадеуша Левовицького, який відзначив гуманістичний, інтердисциплінарний характер педагогіки. Педагогіка є наукою відкритою для інших наук, вона з давніх часів сприяє впровадженню людинознавчих ідей, здобуткам природничих дисциплін тощо. Сьогодні інтердисциплінарність педагогіки є імперативом часу, вона є важливим чинником розв'язання тих освітніх, виховних завдань, які стоять перед людством. Водночас, вчений застерігає: педагогіка не повинна відставати від цивілізаційного поступу, вартість її насправді полягає в тому, щоб вона мала випереджальний характер. Інтердисциплінарність педагогіки, на думку професора Тадеуша Левовицького, повинна постійно удосконалювати стандарти, зміст освіти. Освіта і наука мають бути цілком спрямованими на утвердження гідного, духовного життя людини. Педагогіка належно виконує свою роль тоді, коли вона ще в школі готує дитину до родинного і суспільного життя, спрямовує її на певний вид професійної діяльності. Всебічне обґрунтування ця ідея знайшла у доповіді академіка Н. Ничкало. Людина стає людиною у процесі діяльності, напруженої праці. Наповнена смыслом праця звеличує людину, вона є джерелом життя, її духовної культури і свободи. Вчена зазначає: якщо в центр проблеми інтердисциплінарності ми поставимо систему "людина – праця", як її ядро, то нам відкривається широка палітра органічних взаємозв'язків між багатьма галузями. Завдяки цьому зможемо збагнути всю складність і взаємозумовленість зв'язків: проблеми праці людини з філософією, соціологією, психологією, педагогікою, економікою, фізіологією, ергономікою, культурою та ін. За такої умови набуває закономірності процес формування взаємопов'язаних наукових процесів притаманних конкретній епосі. Академік Н. Ничкало наголошує на тому, що педагогіку праці в

Польщі глибоко обґрунтував професор Тадеуш Новацький. Сьогодні його ідеї знаходять широке впровадження не лише в Польщі, а й Україні. Доречно підкреслити, що учні Тадеуша Новацького – Зігмунт Вятровський, Франтішек Шльосек та ін. розвивають й осучаснюють ці ідеї. Так, професор Франтішек Шльосек розглядає проблему інтердисциплінарності педагогіки у руслі соціології і педагогіки праці. Вчений зазначає, що серед науковців Польщі існує думка, згідно з якою суспільні науки знаходяться в єдності з педагогікою, зокрема, педагогікою праці. Водночас не варто абсолютизувати значення педагогічного соціологізму, адже у вихованні слід враховувати й генетичні чинники, активність, притаманну людині. Педагогіка як наука має послуговуватися різними суспільними теоріями: систем, конфлікту, соціалізації та ін. Від цього залежить якість професійної освіти і навчання, а водночас і розвиток національної економіки. Цей аспект інтердисциплінарності педагогіки знайшов наукове обґрунтування у доповіді член-кореспондента, директора Інституту професійно-технічної освіти НАПН України В. Радкевич. Вчена висловила думку, згідно з якою задоволення потреб економіки в прискореному інноваційному розвитку потребує кваліфікованих трудових ресурсів, внесення суттєвих методологічних коректив у мотиваційний механізм їхньої професійної підготовки. Це особливо є необхідним в умовах зростання ролі інтелектуальної праці, яка є одним із важливих джерел економічного розвитку країни, а творчі здібності працівників – одними з головних засад, що активізують процес виробництва. Підготовка робітників з нових професій пов'язана з технічними інноваціями, особливо з впровадженням ефективних технологій: наукоємних, інформаційно-комунікаційних, ресурсозберігаючих, екологічно чистих, що, відповідно, потребує від робітників необхідності оволодіння новими трудовими навичками. В. Радкевич підкреслила, що інтердисциплінарний підхід є продуктивним не лише у системі формування змісту професійної освіти, а й в організації навчально-виробничого процесу, побудови навчальних планів і програм, стандартів тощо. Ця думка знайшла ґрунтовний розвиток у виступах академіка В. Бикова, професорів: Р. Гуревича, О. Отич, Л. Лук'янової, О. Щербак та ін.

Культурно-цивілізаційні контексти інтердисциплінарності були ґрунтовно висвітлені у доповідях професорів: С. Качора, С. Куніковського, М. Козяра, І. Вільш, Г. Філіпчука, та ін. Зокрема відомий польський вчений і педагог, поет С. Качор торкнувся проблем, пов'язаних із значними змінами в культурі на початку ХХІ століття. На ці зміни, зазначив С. Качор, не у всьому адекватно відповіла педагогіка. А така адекватність має стати запорукою розвитку особистості. Педагогіка, як складова культури, повинна

підготувати особистість не лише як таку, що має високий рівень знань, а є передусім особистістю духовно-моральною, культурною. Причому, як доводить вчений, чим динамічніше відбувається процес змін, тим більш нагальною буде ця проблема. Від педагогіки суспільство очікує ґрунтовних теоретичних основ як дороговказу для практичних справ. Педагогіка, як складова суспільного й економічного життя повинна науково обґрунтовувати цілі виховання і навчання на всіх рівнях розвитку життя людини.

У контексті інтердисциплінарності та культури емоційно виклав свої думки академік Г. Філіпчук. Вчений наголосив на тому, що педагогіка як наука, має навчати толерантності, культурі державно-громадянського діалогу. Загальним традиційним недоліком стає те, що молодь недостатньо знає свою рідну культуру, а також, і зарубіжну.

Натомість освіта отримує чимало “політичних інновацій”, які переважно позитивно не сприймаються. Тому й не дивно, що в освітній сфері держави все ще домінує бюрократично-консервативний тип мислення, за якого є намагання перетворити проблеми політики в проблеми теорії управління освітою. На цій основі в систему часто включаються не класичні й сучасні педагогічні принципи, а закони і порядки, які є або тимчасовими соціальними компромісами, або суб’єктивним баченням реалій і перспектив, що аж ніяк не претендують на системність, науковість, прогнозованість педагогічного процесу. Як правило, “рвані” модернізації і призводять до показового, але небажаного стану, коли операція проведена блискуче, але на жаль, пацієнт помер. Останнім часом відчутною стає соціальна, культурно-освітня незахищеність дітей, батьків, учителів, коли звужується виховне соціосередовище. У науково-освітній галузі сконцентровано найбільше морального й інтелектуального капіталу. Саме завдяки вихователям, учителям, викладачам, науковцям особистість, суспільство, світ виживає, розвивається, прогресує.

Проблемі підготовки учителя присвятили свої наукові доповіді професори: А. Кузьмінський, Г. Васянович, О. Дубасенюк, Е. Салата, Е. Ляска, О. Щербак, Б. Ковальчук, П. Саух та ін. Зокрема ректор Черкаського Національного університету ім. Б. Хмельницького А. Кузьмінський у своїй доповіді здійснив глибокий аналіз підготовки майбутніх учителів щодо застосування міждисциплінарного підходу в навчальному процесі. Вчений сформулював принципи конструювання змісту освіти, згідно з якими реалізується інтегрований підхід у підготовці майбутнього вчителя: принцип оптимального взаємопроникнення природничо-математичних і гуманітарних знань; принцип історизму, що з’ясовує у змісті освіти класичну спадщину та сучасні тенденції розвит-

ку науки, органічний зв'язок із світовою історією і культурою; принцип поєднання теоретичної і практичної складових змісту освіти, що означає професійну або профорієнтаційну спрямованість змісту освіти, зв'язок із майбутньою спеціальністю; принцип екологізації змісту освіти, що визначає сучасні проблеми довкілля.

Ректор Житомирського державного університету професор П. Саух у своїй доповіді переконливо довів, що синергія навчання і виховання є потужним ресурсом системного проекту інтердисциплінарності педагогіки. Натомість ця синергія не всюди і не завжди є задіюваною. Потрібний масштабний прорив до якісно нових загально педагогічних позицій, вихід навчання і виховання на рівень глибинних системних проектів інтердисциплінарності на зразок амерологічної педагогіки (“амер” з грецької, “родовий атом”), яка має розробляти принципи, правила, прийоми виховання і навчання людини всебічному використанню внутрішніх духовних сил, спрямованих на гармонізацію відносин “людина – світ”.

П'ятий україно-польський (польсько-український) форум узагальнив ідеї і пропозиції учасників та прийняв відповідні рішення. Ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова академік В. Андрущенко оголосив пропозицію щодо проведення шостого форуму у 2015 р. на базі ввіреного йому університету.